

MLJEKARSTVO

MJESEČNIK STRUČNOG UDRUŽENJA MLJEKARSKIH PRIVREDNIH ORGANIZACIJA NRH

GOD. VIII.

ZAGREB, KOLOVOZ 1958.

BROJ 8

Ing. Matej Markeš, Zagreb

Stručno udr. mlj. privr. org. Hrv.

PROBLEMATIKA SUVREMENE EKSPLOATACIJE MLIJEKA U NR HRVATSKOJ

(Nastavak)

4. Tehnička opremljenost mljekara za suvremenu obradu i preradu mlijeka

a) Broj i kapaciteti sadanjih mljekara u NR Hrvatskoj

Ni Stručno udruženje mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske, ni Zadružni stočarski poslovni savez, ni Statistički zavod NRH — pa ni sve tri ustanove zajedno — nemaju evidentirane sve mljekare, koje rade u NRH, a podaci, kojima se raspolaže, nepotpuni su. To naročito vrijedi za manje pogone, koji rade samo privremeno ili s prekidima.

Prema ne sasvim pouzdanim podacima — koji su pribavljeni iz evidencije, triju naprijed spomenutih ustanova — bilo je na području NRH god. 1956. ukupno 204 mljekare s ukupnim dnevnim kapacitetom 585,8 tisuća litara. Od toga otpada 115 pogona sa 374,4 tisuće litara dnevnog kapaciteta na samostalne objekte, dok su ostalih 89 objekata s kapacitetom 211,4 tisuće lit. dopunski pogoni za rad onih prvih. Dopunske objekte sačinjavaju: 26 sabirališta za svježe mlijeko s kapacitetom 102,7 tisuća lit., zatim 11 separatorskih stanica s kapacitetom 8,8 tisuća lit., te 52 pogona za preradu bez finalne dorade s kapacitetom od 99,9 tisuća litara mlijeka dnevno. Samostalne mljekare u NRH imaju prosječni dnevni kapacitet 325 tisuća litara.

Sve mljekare u NRH djeluju u okviru socijalističkog sektora i to: 10 na poljoprivrednim dobrima (kapacitet 25,8 tisuća lit.), 122 kao zadružni pogoni (kapacitet 155,6 tisuća lit.) i 72 mljekare (kapacitet 404,4 tisuće lit.) u sastavu specijaliziranih općedruštvenih mljekarskih privrednih organizacija. (1)

Na svakih 1.000 lit. samostalnih kapaciteta otpada prosječno površina od 151 km² i 1750 krava.

b) Korištenje kapaciteta i usporedba kapaciteta mljekara s tržišnim viškovima mlijeka

Zbog velike varijabilnosti kod proizvodnje i otkupa mlijeka sve su naše mljekare neravnomjerno korištene u toku godine. U doba niskog ot-

kupa mlijeka kapaciteti zgrada i opreme koriste se sa 20 do 50%, da bi se u doba maksimalnog otkupa postiglo kod većeg broja objekata potpuno korištenje kapaciteta.

Iz podataka o otkupu mlijeka s kojima raspolaže Stručno udruženje mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske proizlazi da je god. 1956. bio najviši otkup mlijeka u mjesecu kolovozu, a iznosio je u tom mjesecu 6,703.000 lit. ukupno, odnosno 216,5 tisuća litara prosječno dnevno.

Kako je naprijed spomenuto samostalni kapaciteti mljekara iznose 374,4 tisuće lit. što znači, da su bili — prosječno — korišteni sa 60% u doba najvišeg otkupa mlijeka. Najniži otkup mlijeka bio je u mjesecu travnju i iznosio je 3,409.000 lit. t. j. 113 tisuća prosječno dnevno, kod takovog otkupa bili su kapaciteti mljekara korišteni sa prosječno 30%.

Usporedimo li kapacitete mljekara s onim tržišnim viškovima mlijeka, koje proizvođači stavljaju na tržište, dobiva se sasvim drugačija slika. Naprijed je spomenuto, da proizvođači stavljaju na tržište ukupno 225 mil. lit. godišnje. Uz pretpostavku da svi tržišni viškovi variraju po istom tempu, kao i organizirani otkup mlijeka, tada se maksimalni tržišni višak pojavljuje u augustu i iznosi 12% od ukupne godišnje količine, dok je minimalni tržišni višak u aprilu i iznosi 5% od ukupnog godišnjeg tržišnog viška. Iz tog proizlazi da je u augustu mjesečni tržišni višak ukupno 27 mil. lit., t. j. skoro 900 tisuća litara dnevno, što je ujedno i godišnji maksimum, dok je minimalni tržišni višak 12,25 mil. lit. mjesečno, odnosno oko 410 tisuća litara prosječno dnevno u aprilu.

Usporedimo li prednje podatke s kapacitetima mljekara u NRH (kapaciteti samostalnih mljekara ukupno su 374,4 tisuće lit. dnevno), vidimo da sadašnji kapaciteti mljekara ne mogu preuzeti one tržišne viškove mlijeka, koje proizvođači stavljaju na tržište.

Kako se uskoro očekuje daljnji porast tržišnih viškova mlijeka, proizlazi da bi u NR Hrvatskoj trebalo izvršiti temeljitu reorganizaciju sabirne mreže i prići ubrzanom podizanju novih kapaciteta, kako pomanjkanje mogućnosti za preuzimanje raspoloživih viškova mlijeka, ne bi ujedno postalo kočnicom razvoja stočarstva u Republici.

c) Vrijednost osnovnih sredstava mljekara nije točno poznata. Prema prikupljenim podacima za veće objekte i prema procjeni vrijednosti za neke manje, ukupna vrijednost osnovnih sredstava mljekara iznosila je koncem godine 1956. ukupno 1.584 milijuna dinara. Od toga otpada na građevine 636 mil. dinara (40%), a na opremu 948 (60%) mil. dinara.

d) Stanje zgrada i opreme naših mljekara

Sumarni pregled stanja zgrada pokazuje, da na području Hrvatske od ukupno 204 mljekarska pogona njih 59 (29%) odgovara namijenjenoj svrsi. To su mahom veći objekti s prosječnim kapacitetom objekta 6,4 tisuće litara. Većina objekata — njih 145 t. j. 71% — s kapacitetom od 210,5 tisuća lit. u građevinskom pogledu ne zadovoljava. To su uglavnom objekti manji — prosječni im je kapacitet 1,4 tisuće litara. Neke od ovih zgrada ne udovoljavaju ni najelementarnijim sanitarnim i tehničkim uslovima.

Na našim mljekarama vidno se odražavaju dvije razvojne etape: predratna i poslijeratna.

Predratne mljekare smještene su u adaptiranim ili za tu svrhu građenim zgradama. Sve su starije od 20 godina, a ima i takovih, koje su prije 30, pa i više godina smještene u adaptiranim zgradama, u kojima se i danas radi. U tehničkom pogledu ovi su objekti potpuno zastarjeli, a većina ih je toliko dotrajala, da ih ni manje rekonstrukcije ne mogu dovesti u ispravno stanje, već bi bile potrebne velike rekonstrukcije ili napuštanje ovih objekata. Među ove spadaju brojni mljekarski pogoni, objedinjeni u poznatim mljekarskim poduzećima »ZDENKA«, Veliki Zdenci, zatim »SLAVONKA«, Slav. Požega, zatim neki pogoni Zagrebačke mljekare i drugi.

Mljekare, uspostavljene poslije Oslobođenja, možemo podijeliti u 2 grupe. U jednu spadaju naši najveći i najsuvremeniji novoizgrađeni objekti Zagreb, Županja i Osijek, zatim proširena mljekara u Rijeci, te poslije rata nepotpuno dovršena mljekara u Bjelovaru. Po kapacitetima, higijenskim i radnim uslovima i stupnju mehanizacije, ovi objekti se znatno razlikuju od svih ostalih. Kapaciteti navedenih pet objekata predstavljaju 52% svih samostalnih kapaciteta u NRH.

No poslije Oslobođenja nisu otvarane samo ovako velike mljekare. U to doba uređene su i stavljene u pogon mnogobrojne male — uglavnom zadružne — mljekare u Podravini, Baniji, Lici, Gorskom Kotaru, Istri i Dalmaciji, pa i u sjevernoj Hrvatskoj i Slavoniji. Neke od njih smještene su u prije obrađivanim otkupnim rajonima većih mljekara, dok neke obrađuju uže rajone, na kojima prije nisu djelovale mljekare, pa one obavljaju pionirsku ulogu u otkupu mlijeka i proizvodnji mlijeka za tržište. U Istri, Dalmaciji i Primorju — uključivo i otøke, ove su mljekare uređene za preradu ovčjeg mlijeka, dok one u sjevernijim krajevima, kao i u gradovima, preraduju kravlje mlijeko. Ove male mljekare smještene su gotovo redovito u adaptiranim zgradama, koje djelomično ili nikako ne odgovaraju namijenjenoj svrsi, pa često uvjetuju kvarenje proizvoda.

Stanje opreme u mljekarama uglavnom se podudara sa stanjem zgrada. Samo najveći objekti — njih 44 (t. j. 22% zgrada) sa ukupnim kapacitetom od 355,5 tisuća lit. ima električni pogon. Daljnjih 19 objekata sa ukupnim kapacitetom 76,7 tisuća lit. ima parni ili motorni pogon. Najviše objekata — njih 141 t. j. 70% od ukupnog broja objekata — (kapacitet 153,7 tisuća litara) radi na ručni pogon.

Savremenu mljekarsku industriju — i ne samo industriju, nego üopće promet mlijekom i mliječnim proizvodima — nije moguće više ni zamisliti bez rashladnih uređaja. Stoga suvremenost i svrsishodnost naših mljekara, možemo razabrati i po tome, što rashladne uređaje ima svega 31 mljekara, t. j. 15% od ukupnog broja mljekara u NRH.

Većina naših mljekarskih pogona nedovoljno je opremljena zastarjelim i nedostatnom mehanizacijom. Najčešće su to »mljekare« sa jednim separatorom na ručni pogon, sirnim kotlom na direktno loženje i nešto sitnog pribora. Takovo stanje je neodrživo, jer postaje kočnica razvoju mljekarstva i stočarstva.

Najnovije konzumne mljekare Zagreb i Rijeka, kao ni tvornice mliječnog praha Osijek i Županja, nisu potpuno opremljene, dok je oprema Bjelovara, isporučena u doba IB-a iz ČSR, djelomično dotrajala i nedostatna. Da bi se u ovim objektima otklonila uska grla i stvorile mogućnosti za proširenje asortimana proizvodnje, potrebno im je opremu dopuniti.

Ovakvo jadno stanje opreme naših mljekara rezultat je — dijelom naslijeđene zaostalosti u poljoprivredi i poljoprivrednoj industriji, a dijelom naporu čitave zemlje u izgradnji bazične industrije. Zbog nedostatnih deviznih sredstava nije bilo moguće dopunjavati i mijenjati dotrajalu opremu mljekara — koja se je prije rata dobivala isključivo iz uvoza — a novoosvojena domaća oprema ni po kvaliteti, ni po količini nije zadovoljavala. Stoga su mljekare dospjele u kritičnu situaciju, iz koje mogu izaći samo izdašnom pomoći društvenih fondova. Dok je s jedne strane većina objekata potpuno derutna, dotle se istovremeno u poljoprivredi poduzimaju svestrani i uspješni zahvati za unapređenje govedarstva i nagao porast produkcije mlijeka. U ovakvoj situaciji — gdje mljekare ne će moći preuzeti raspoložive tržišne viškove mlijeka — a to se je već ove godine pokazalo kod nekih objekata, pomanjkanje mljekara postat će kočnicom razvoja govedarstva i povećanja produkcije mlijeka. Stoga bi i povećanje broja i kapaciteta mljekara trebalo teći usporedo s porastom tržišnih viškova mlijeka i mjerama za unapređenje govedarstva, kao njihov sastavni dio.

Rezimirajući prednje proizlazi kao neodloživi zadatak zamjena dotrajalih zgrada mljekara s kapacitetom 210 tisuća litara dnevno i gradnja novih objekata za povećanu produkciju mlijeka na društvenim dobrima. Ova iznosi 124 mil. lit. godišnje, odnosno maksimalno mjesečno (12%) 14.880 tisuća, t. j. oko 500.000 litara dnevno. Na osnovu ovakovog orijentacionog razmatranja proizlazi da bi u NR Hrvatskoj do god. 1961. bilo potrebno izgraditi još oko 700.000 lit. dnevnih kapaciteta novih mljekara, pri čemu se pretpostavlja da bi porasla doprema mlijeka u mljekare od individualnih proizvođača, ali bi se ove količine odrazile u povećanom korištenju kapaciteta postojećih objekata.

Za izgradnju navedenih objekata bilo bi potrebno prema sadanjim cijenama zgrada i opreme investirati oko 7 milijardi dinara.

Osim navedenih objekata bilo bi potrebno gotovo sve postojeće nadopuniti opremom, i na njima obaviti manje građevinske rekonstrukcije sa svrhom da se poboljšaju sanitarni i tehnički uslovi rada u nekim objektima, i omogućiti proširenje asortimana mliječnih proizvoda.

Visokokvalificirani mljekar-sirar sa svršenom mljekarskom školom i sedam god. na prakse na dužnosti poslovođe traži odgovarajuće namještenje

Uvjet obiteljski stan.

Ponude slati na uredništvo lista »Mljekarstvo«!
